

מאיסת החוקיות ורפואתה להבנת חטאיהם של נדב ואביהוא, חטא המעפילים וחטא עדת קורח

מבוא

הנצי"ב מוולוז'ין¹ עומד על בעיה חינוכית ומעיר כי היא חוזרת ברוב הדורות בשינויי אופנים. לפני שנגדיר את הבעיה, נדגים אותה על ידי משל, שגרעינו מובא בפירושו: מעשה באיש ואישה שנישאו זה לזה בקול ששון וקול שמחה. מצפה החתן הצעיר שרעייתו תאהבהו כמובן בכל לב ונפש ועם זאת תהא אשת חייל בענייני הבית. "וידוע" אומר הנצי"ב "שכמה ענייני העולם אי אפשר לעשות בעת שמשוקעים באהבה ודבקות". ועל כן אשת החייל האמיתית אינה מרוכזת בהגיגי אהבה בעת שנדרשת ממנה עבודה נמרצת בצרכי הבית אלא רק בעת רצון, משמחים הם זה את זה.

חשבה הכלה הצעירה לתומה כי חתנה מבקש בלבו שתשגה באהבתו תמיד, ואף לה הדבר היה מסב קורת רוח לא מועטה, על כן הייתה היא מבלה ימים שלמים מול תמונות החתונה במחשבות אודותיו ואודות מעלותיו. תחושה נפלאה הייתה מציפה את נפש הכלה תדיר. אך מראה הבית נעשה קשה מיום ליום. ערימות הכלים נערמו בכיור, קורי עכביש החלו מכסים את המדפים והקירות, והחתן הרעב, שכבר נואש מלמצוא מנה חמה בביתו היה מתארח אצל חברים וסועד שם את סעודתו. וכי יכול הוא לקבול על התנהגותה?! אך נעשה הוא מרוחק יותר ויותר על אף שבסתר לבו אהבה. והיא שחשה בריחוק חשבה בלבה שכנראה כבר נשכחה מלבו, וגם היא - נחלשה אהבתה, ועתה כבר עושה בניגוד לרצונו בשאט נפש.

מסיים הנצי"ב את משלו: "ואחר כך כשמתרצים זה לזה והיא מתגעגעת לפניו על שהיה מסתיר פניו ממנה, שזה גרם לה כל הצער הזה, ואז משיב לה: מה אעשה לך אהובתי, כסבורה את שאיני מוכרח למעשיך הטובים בצרכי הבית, ואיני מבקש רק אהבה? לא כן הדבר, אלא אין לי שום אדם שאוכל לסמוך עליו בענייני ביתי כי אם עליך. ואם כן מעשיך המה לי לעיקר גדול, באופן שיותר טוב שלא תהיי טרודה תמיד באהבתי, ולא תביטי בי תמיד להשקיע דעתך באהבה אלא בעת הרצון לזה".

1. "ירנה של תורה", בפירושו "מטיב שיר" על שיר השירים ו', ה.

והנמשל הדוד והרעיה הם ה' וכנסת ישראל. אומר ה' לישראל שעשיית המצוות היא פרנסת כל העולמות, כך יצר את עולמו. אין עוד מבלעדי ישראל שמופקד על עשייתן, שהרי המלאכים לא קיבלו מצוות וכן לא אומות העולם. "אם כן אף על גב שאהבת ה' ג"כ היא עניין גדול ונעלה בעתו, מכל מקום דווקא באופן שלא יהיו עוברים על מצות ה' מחמת זה".

כלומר עם חשיבותה הרבה שיש לאהבת ה' אסור שתבוא על חשבון קיום מצוות. שמא תאמרו וכי קיימת מציאות כזאת שאהבת ה' תסתור מצוות?! נענה כי כן קרה לא פעם בהיסטוריה הלאומית שלנו. מסביר שם הנצי"ב כי חטא הבמות למשל, נבע מטעות זו. מרוב אהבת ה' שבקרבם רצו להקריב קרבנות בכל מקום בארץ.

ואכן גזירה קשה היא זו לדבק באלוקיו. (ניתכן ודומה הדבר לכך שיגזר בימינו על הציבור, שבכל פעם שירצה לשפוך נפשו בתפילה מול אלוקיו, יהיה עליו לנסוע לירושלים ואך ורק שם להתפלל). על כך אמנם לא התחייבו גלות אך מכל מקום הייתה הסתרת פנים מישראל ובכך הדרדרו לעבודה זרה ממש, שבגללה נענשו בגלות על כל צרותיה. אחר כך פייס הנביא בשם ה' על הסתר הפנים, שלא משום שאינם חביבים אלא **"בשביל שמשקיעים דעתם יותר מדאי בעונג אהבת ה' עד שמבטלים מצוות"**.

עוד הנצי"ב שב ומוסיף: "ותוכחה זו היא כמעט בכל דור בשינויי אופנים, כמו בבית שני היה כת האיסיים משוקעים בדרך החסידות למעלה למשכיל, והם היו הרבה גדולי תורה ג"כ, אבל היו הרבה מהם שכל ימיהם היו משוקעים באהבת ה', והיו מתרחקים מן הפרושים אבות התורה והמצוה עפ"י דרכי התורה, וזה גרם שלא שמרו המצוות עפ"י דעת הפרושים שהיא הקבלה האמיתית, ומזה הגיע אח"כ לכת הצדוקים להקל בדברי חכמים לא מצד החסידות אלא מחמת קלות הדעת, **וכיוצא בזה יש בהרבה דורות עד ביאת המשיח ב"ב**. ונלך אחוזה יד בדעה אחת לעבוד את ה' בשקידת התורה ושמירת המצוות על פי אור התורה ולא בדעת האנושי".

כלומר, הנצי"ב מתריע מפני הסכנה הטמונה בדרך זו של השתקעות באהבת ה' תוך ויתור על פרטי מצוות. שלא זו בלבד שהדבר חמור בפני עצמו אלא עלול להדרדר ולמחוק אפילו את נקודת האמת האחת שבשיטה - את אהבת ה' בעצמה.

נראה כי בבואנו לחנך, עלינו להיות מודעים לתופעה ולהתמודד עימה פנים בפנים. במאמר זה נרחיב את היריעה דרך לימוד כמה פרשיות בחומש העוסקות בתופעה ובייחוד דרך חטא נדב ואביהוא, חטאם של המעפילים וחטאי קורח ועדתו מתוך מגמה להכיר את התופעה ולנסות למצוא פתרונות חינוכיים בדברי רבותינו.

ואודה כי חלשה דעתי מה לי לעסוק בחטאים של ענקי הרוח באומה? מה לנו כי נתימר להבין מעשיהם וכי נעזי למדדם באמות מידה של שכלנו ותפיסתנו הדלות? זאת אשיב ללבי ביסוד הדבר שנכתבה הנבואה יש בכך אישור שהוצרכה לדורות. כלומר, בכך שהתורה ראתה לנכון לפרט חטא זה או אחר, הייתה התכלית, בין היתר, על מנת שנלמד מכך דרך לעבוד טוב יותר את ה' אלוהינו.

התייחסות דומה ניתן למצוא בדברי חז"ל על חטא דוד ובת שבע: "לא היה ראוי דוד לאותו מעשה, שנאמר 'ולבי חלל בקרבי' (תהילים קט, כב). אלא למה עשה? שאם חטא יחיד, אומרים לו, כלך אצל יחיד"². אין כאן המקום לעמוד על מורכבות מדרש זה, אלא להבליט דבר אחד באנו: חטא דוד ותשובתו הם מודל התנהגות ללמידה והפנמה, זה כל צרכו ועניינו.

אם כן, נגשים אנו, אפוא, לעסוק בגדולים אלו בדחילו ורחימו, על מנת להתחנך ולחנך להתגבר על חולשה זו שהתגלתה, כפי שהדבר מתבטא אצלנו. ואכן, מכירים אנו את התופעה אצל מתחנכים רבים (קטנים וגדולים), להעדיף כללים גדולים על פני מצוות ודקדוקיהן. המצוות דורשות משא ומתן דקדקני בהלכה, בעמידה בזמנים, במידות ושיעורים וכיוצ"ב. ואילו עניינים כלליים, כחווית ההתעלות, מרטיטה כל לב ונפש וגורמת עונג רוחני גדול. עד כי לעתים מצטייר בטעות, כאילו החוויה היא היא העיקר והפרטים הם נושא "דתי" נלווה.

ננסה לראות כיצד בעיה זו מתבטאת בחטא נדב ואביהוא, ובקצרה בחטא המעפילים ובמחלוקת קרח ועדתו, וזאת בייחוד על פי שיטת הנצי"ב מוולוז'ין. לסיום ננסה להרחיב מעט את היקף הבעיה ולבור פתרונות מתוך משנתו של הרב קוק.

א. חטא נדב ואביהוא

"והי ביום השמיני"³. אירועים רבים קרו לראשונה בתולדות עמנו באותו יום שמיני למילואים, יום הקמת המשכן. וכך אומרים לנו חז"ל: "אותו היום נטל עשרה עטרות: ראשון למעשה בראשית, ראשון לנשיאים, ראשון לכהונה, ראשון לעבודה, ראשון לירידת האש, ראשון לאכילת קדשים, ראשון לאיסור הבמות, ראשון לראשי חדשים, ראשון לשכון שכינה בישראל, ראשון לברך את ישראל"⁴. לראשונה שורה השכינה בישראל, לראשונה עומד אהרן ומברך את ישראל

2. עבודה זרה ה, ע"ב.

3. ויקרא ט', א.

4. שבת פז, ע"ב.

בברכת כהנים⁵, כבוד ה' נראה אל כל העם - "וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם"⁶. רון של שבח והודיה⁷. ומתוך הרוממות העצומה, מאגרא רמא זו נופלים נפילה נוראה: "ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש ושימו עליה קטרת ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אתם ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימתו לפני ה'⁸". ביום נורא הוד זה שני בני אהרן המשמשים בקודש נפטרים, והדבר קשה.

1. מה היה חטאם?

אם נשאל את עצמנו על מה ולמה הענישם ה' במוות נראה פשוט ומפורש בפסוקים, שחטאו בכך שהקריבו אש זרה. אולם רש"י מביא בפירושו שתי דעות שנראות חורגות לכאורה מפשט הכתוב:

"ר' אליעזר אומר: לא מתו בני אהרן אלא על ידי שכוּרו הִלְכָּה צפני משה רבן. ר' ישמעאל אומר: שחיי יין נכנסו למקדש. חדע שחרי מתחן הזכיר הנוחרים שלא יכנסו שחיי יין למקדש. משל למלך שהיה לו בן נאמן, מלאו עומד על פתח חנויות וכתיו את ראשו בשתיקה, ומינה בן בית אחר תחתיו, ואין אנו יודעים מפני מה הרג את הראשון אלא ממה שמלווה את השני ואמר לא תכנס בפתחי חנויות, אנו יודעים שמתוך כך הרג הראשון, כך 'ותלץ אש מלפני ה' ותאכל אותם', ואין אנו יודעים מפני מה מתו אלו, ממה שמלווה את אהרן ואומר לו: 'יין ושכר אל תשת' אנו יודעים מתוך כך שלא מתו אלא מפני היין?"

מדוע רש"י נצרך לפירושים אלו ולא מפרש בפשטות: "מפני שהקריבו אש זרה"? מדוע מדמה ר' ישמעאל את ה' למלך המתין את ראשו של נאמן בשתיקה כשהכתוב מכריז בפירוש חטאו? אם נדייק בכתוב נראה כי חטאם לא היה נעוץ בהקרבת האש הזרה אלא בכך שהקריבו אותה "לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אתם".

ואכן מבאר הרשב"ם על פי פשט הכתוב כי מעשה זה היה קבוע אלא שביום זה לא ציווה אותם ה': "שאף על פי שבשאר ימים כתיב ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח (לעיל א', ז) היום לא ציווה ולא רצה משה שיביאו אש של הדיוט, לפי שהיו מצפים לירידת אש גבוהה, ולא טוב היום להביא אש זרה, כדי להתקדש

5. רש"י, ויקרא ט', כב.

6. ויקרא ט', כב.

7. כדברי התרגום שם: "ושבחו ונפלו על אפיהו".

8. ויקרא י', א-ב.

9. רש"י, ויקרא י', ב והשלמת המדרש על פי ויקרא רבה י"ב, א - מקורו של רש"י.

שם שמיים, שידעו הכל כי אש בא מן השמיים... לפי שהיה רוצה לקדש שם שמיים בירידת האש של מעלה".

וכן נראה כי גם רש"י מדייק מהמילים "אש זרה אשר לא צוה אתם", אלא מפרש באופן שונה. האש זרה היא משום שעשו נדב ואביהוא כבכל יום והקריבו אש מן ההדיוט מדעתם מבלי לשאול את פי משה. על כך שהורו מדעתם בפני משה רבם נתחייבו מיתה. כדברי המהר"ל בפירושו "גור אריה": "מפני שאותו אש שהקריבו הורו הלכה בפני משה רבם נקרא אש זרה, דכיון דהוא הלכה בפני משה רבם היה אותו אש זר לפני ה', ואינו אש של קטורת".

כלומר רש"י דורש את המשך הפסוק שנראה לכאורה מיותר, שהרי על מנת לתאר חטאם די היה במילים: "ויקריבו... אש זרה". פירוש שני דורש את סמיכות העניינים, מדוע מצווה ה' את הנותרים מיד לאחר מות נדב ואביהוא שלא להיכנס למקדש שתויי יין? אין זאת אלא להרחיק מחטאם. ועל כן במשל שמביא רש"י המלך מתז את ראש נאמנו בשתיקה, שהרי הפסוקים לא אומרים במפורש שנכנסו מבוססים אלא נדרש הדבר מהסמיכות.

דעות נוספות יש בחז"ל ביחס לחטאם. חלקן מופיעות בפירוש "בעל הטורים" המונה שישה חטאים ותולה אותם במילה "אותם" ("ותצא אש... ותאכל אותם") שנכתבה בכתוב מלא: "אותם מלא וי"ו שחטאו בשישה דברים: אש זרה¹⁰, הוראה בפני רבם¹¹, שתויי יין¹², בניס לא היו להם¹³, נתנו עיניהם בפרנסות¹⁴, לא נטלו עצה^{15,16}."

מקשה הנצי"ב: "...הוא פלא למאי נעמיס על קדושי עליון אלו כ"כ עוונות יותר מהמפורש"¹⁷ אך לפני שנעסוק בתירוצו ובפירושים העולים בקנה אחד עמו, יש לעיין ראשית בהנחת היסוד שבדבריו: בקדושי עליון עסקינן. מניין לנו?

2. לגדלותם של נדב ואביהוא

נדב ואביהוא - דור ראשון לכהונה. בעליית משה אל הר האלוקים הם העולים אחר אהרן אביהם לפני הזקנים. ה' מכנה את שניהם בשני כינויים

10. ספרא, שמיני מכילתא דמילואים כא.

11. ספרא, שמיני מכילתא דמילואים לב, עירובין סג, ע"א.

12. ויקרא רבה י"ב, א.

13. מדרש תנחומא, אחרי מות, ו'.

14. "שראו את משה ואת אהרן שהיו מהלכים תחילה, הן באים אחריהם וכל ישראל אחריהם אמר לו נדב לאביהוא עוד שני זקנים הללו מתים ואנו ננהיג את הקהל" - ספרא, פרשת שמיני מכילתא דמילואים, כא.

15. ספרא, שמיני מכילתא דמילואים לב.

16. "בעל הטורים", ויקרא י', ב.

17. "הרחב דברי", ויקרא י', א.

מיוחדים: "אצילי בני ישראל" 18 ו"קרובי" 19. שני כינויי הגדולה הללו נאמרו דווקא בעת כישלונם אולי ניתן ללמוד מכך שכישלונם כרוך אחר גדלותם. אף חטאם מעיד על גדלותם.

כשעלו נדב ואביהוא אל הר ה' להשתחוות מרחוק נאמר בהם "ויראו את אלוקי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר" 20. מפרש רש"י: "נסתכלו והלילו ונתחייבו מיתה ללא חלא שלל רלכ הקצ"ה לערצצ שממת התורכ והמתין לנדצ ואציוכא עד יוס חנוכת המשכן...".

מבאר בעל "שפתי חכמים": "ר"ל נסתכלו בלב כדפרש"י בסמוך אבל לא ראהו ממש שהרי כתיב כי לא יראני האדם וחי ונתחייבו מיתה על שנכנסו לפניו ממחיצתו".

מפרש הרמב"ן: "...במראה הנבואה". הביטוי "אצילי בני ישראל" עצמו מתייחס למעלתם הנבואית, כפי שמפרש המלבי"ם במקום: "שם אצילים מורה על מי שמכין את עצמו לקבל שפע הנבואית, שזה נקרא אצילות כמו ואצלתי מן הרוח אשר עליך (במדבר י"א)... ושליחות יד בנבואה מורה שמניע את הנביא בכח גדול לחזות מחזות עצומות ולנבאות גדולות למעלה מהשגתו...".

"אור החיים" מתאר בפירושו את מעלת הנבואה שהשיגו: "... והנה רבותינו ז"ל אמרו כי נתכוון לומר כי על ידי מחזה שד-י נהנו והרגישו הבריאות והשובע כאיש אכל ושתה... ואולי שכוונת הכתוב על דרך אומרו והסירותי את כפי וראית וגו' הרי כי ה' יעשה הבדלה בידו לנבראים מהביט אל האלוקים ואפילו למשה כשנגלה אליו בגילוי שכינה שם כפו עליו פרוש בחינה המפסקת לבל יסתכל, וכאן הודיע הכתוב כי לאצילי ישראל לא שלח ידו למנוע מהם המחזה לצד היותם חשובים בעיניו והניחם לזון עיניהם מאורו יתברך. וזה הוא שיעור הכתוב ויראו את אלוקי ישראל פרוש ראו אור גדול של אלוקי ישראל אבל לא נסתכלו אלא תחת רגליו...". ומסיים: "ושומר אני עצמי מהעלות על ספר דברים היושבים בסתר עליון לבל ייהנו מהם מי שאינו ראוי לאור באור החיים".

משה רבינו עצמו מעיד עליהם, כמתואר במדרש: "אמר לו משה לאהרון: אהרון אחי, יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום, והייתי סבור או כי או בד, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממד" 21. מפרש על כך "אור החיים": "היותם גדולים במעשה ושקולים הם כמשה ואהרון כאוז"ל (תוי"כ הכא אחרי נ"ג) וכאומרם בספר הזוהר הקדוש (אחרי נ"ג) שהיו במדרגה גדולה מצד מעשיהם, וזה אומרו נדב ואביהוא" 22.

18. שמות כד, יא רש"י שם.

19. ויקרא י"ג.

20. שמות כ"ד, י.

21. ויקרא רבה י"ב, ב.

22. "אור החיים", ויקרא י"ג, א ד"ה "ויקחו".

אך מה פירוש "שיתקדש הבית במיודעיו של מקום"? במה מתקדש הבית במותם? מבאר הנצי"ב ב"העמק דבר": "הודיע לו סיבת העונש שבא לשני תכליתים נעלים, חדא כדי להראות חומר מקדש וקדשיו, וכדי לאיים בזה על הכהנים לדורות שיהיו נוהרים הרבה בקדשי ה', וזה מאמר משה בקרובי אקדש, בבני אדם הקרובים אליו יתקדש בעיני ישראל, שיכירו בזה עוצם קדושתו ורוב ההכרח להיזהר בחילול קדושתו ח"ו"²³.

וכן בדומה לכך מבאר ה"אור חיים": "אולי שירמוז טעם מיתתם שהוא להפחיד לרא מן המשכן בראותם את אלו שקרבו לפניו ומתו"²⁴.

סיכום: נדב ואביהוא מכונים "**אצילי בני ישראל**" דהיינו גדולי ישראל²⁵ כשהדגש בביטוי מיוחד זה הוא על האצלת הרוח על הנבואה, ונבואה במדרגותיה היותר גבוהות. הם מכונים גם "**קרובי**" קרובי ה', שעל ידי מותם מתקדש שם ה' ומתברר לעיני כל עוצם קדושת המשכן מיד בראשית בניינו. אם כן נחזור לקושייתו של הנצי"ב ולתירוצו.

3. למהות חטאם

כאמור, מקשה הנצי"ב: "... הוא פלא למאי נעמים על קדושי עליון אלו כ"י עוונות יותר מהמפורש? ומתרץ: "...שידעו שאין הלכה לדורות לבני אהרון, אלא בשביל תגבורת התשוקה להשיג אהבת ה', מצאו את לבבם לעשות מה שלא נצטוו... ובזה ג"כ מדויק מה שכתוב בני אהרון ואחר כך נדב ואביהוא, ללמד שלא נכנסו מצד שהם בני אהרון שנוהרו על כל זה, אלא מצד עצמם ותשוקתם הקדושה, כמו שלא היו כהנים ואינם מוזהרים ע"י"²⁶. כלומר ידעו נדב ואביהוא את ההלכה ובכל זאת הכניסו אש זרה מתוך התלהבותם ותשוקתם להשיג אהבת ה'.

פירוש זה עולה בקנה אחד עם ביאור המדרש: "אף הם בשמחתם כיון שראו אש חדשה עמדו להוסיף אהבה על אהבה. ויקחו, אין קיחה אלא שמחה"²⁷. אם כן במה חטאו? וכי להוסיף אהבה על אהבתם מתוך שמחה - חטא הוא? מוסיף הנצי"ב ב"העמק דבר" משפט נוסף המדייק את מהות חטאם: "ובדרך דרש הנזכר ב"הרחב דבר", שנכנסו מאש התלהבות של אהבת ה' ואמרה תורה דאע"ג דמאהבת ה' יקרה היא בעיני ה', אבל לא בזה הדרך אשר לא ציווה..."²⁸.

23. "העמק דבר", ויקרא י', ג.

24. "אור החיים", ויקרא י', ב ד"ה "וימותו".

25. עיין ב"אור החיים", שמות כ"ד, יא.

26. "הרחב דבר", ויקרא י', א.

27. ספרא ל"ב.

28. "העמק דבר", ויקרא י', א.

כלומר חטאם היה בכך שפעלו לא מתוך ציווי ה' אלא "הקריבו אש זרה" – אש האהבה שבערה בקרבם הוקרבה באופן זר, ללא ציווי אלוהי, ללא יניקה מהדרכותיה המזוקקות של תורה.

ומבאר ה"אור החיים" שלא יצאה כוונתם לפועל. נדב ואביהוא מתו לפני שזכו לאותה אהבה שרצו עדיה לבוא: "שבא להודיעו שמיתתם היתה על קרבנתם לפנים בקדש, והגם שהתורה אמרה (לעיל י', א) אש זרה, מודיעו ה' כי טעם מיתתם היתה על קרבנתם לפנים הגם שלא היתה אש זרה, ואומרו 'וימותו' נתכוון להודיעו שלא יחשוב כי יצתה מחשבתם לפועל שנכנסו לפנים אלא שנדחפו ומתו, והכוונה בהודעה זו לשלול לכל יחשוב אדם לפרוץ ולהתקרב הגם שימות, וזה ימצא בהיות לאדם בחינת החשק לא יחוש על עצמו ויתן נפשו, **ודבר זה ימצא בבחינת החושק שיתן נפשו על הדבר הגם שידע שימות, לזה אמר לו 'וימותו' פרוש וכבר מתו ולא השיגו מחשבתם להתקרב והבן זה**"²⁹.

ובהמשך: "והוא אומרו 'בקרבנתם לפני ה' ואומרו 'וימותו' בתוספת וא"ו, רמז הכתוב הפלאת חיבת הצדיקים, שהגם שהיו מרגישים במיתתם לא נמנעו מקרוב לדבקות נעימות ערבות ידידות חביבות חשיקות מתיקות עד כלות נפשותם מהם והבן ובחינה זו אין מכיר איכותה..."²⁹.

האדמו"ר רמ"מ שניאורסון מליובאוויטש מצטט את הנ"ל ומוסיף: "וזהו גם הפירוש ד'שתוי יין נכנסו למקדש': הכוונה בין היא לסודות ופנימיות התורה, כמאמר 'נכנס יין יצא סוד', דכמו שיין גשמי מגלה את הטמון בלבו של אדם כן הוא ברוחניות, שיינה של תורה' היינו גילוי סודות התורה; ו'שתוי יין' מורה על גודל ועוצם הגילוי דפנימיות התורה, עד למצב של 'כלות הנפש' [דכמו ב'שתוי יין' כפשוטו הרי היין גורם לביטול החושים, כך גודלו של גילוי זה והשתוקקות זו גרמו אצלם לביטול החושים, ועד לכלות הנפש]".

בהמשך דבריו מבאר האדמו"ר מליובאוויטש, ששתיית יין זו הייתה לא רק במובן הרוחני: "והנה פשוט, שביאור זה 'שתוי יין נכנסו למקדש' **לא בא להוציא מידי פשוטו** שהרי מפורש בכתוב (כנ"ל), שלאחרי זה הזהירה תורה 'יין ושכר אל תשת', האיסור לשתות 'יין דרך שכרות' כפשוטו. וא"כ עכ"ל, שגם אצל נדב ואביהוא היה עניין של שתיית יין בגשמיות. וי"ל פירוש הדבר, שאצל נדב ואביהוא היתה שתיית היין כפשוטה קשורה עם גילוי 'יין' שבתורה (סודות ורזין דתורה)"³⁰.

29. "אור החיים", ויקרא ט"ז, א.

30. "ליקוטי שיחות לפורים", ביאור בעניין "קם רבה ושחטיה לרב זירא (משיחות פרשת שמיני ותזריע תשד"מ).

בעל ה"שם משמאל" מבאר אף הוא כי חטאו מתוך גדלותם אך מסביר כוונתם באופן שונה: "ויש לומר שזו היתה כוונת נדב ואביהוא עפ"י מאמרם ז"ל (מגילה י, ע"ב) שאותו יום היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ, וחשבו הם שהגיע זמן התיקון הכללי, כמו לעתיד שהכל יתקבל ויתוקן ולא תהיה עוד שום זרות, וע"כ אז לא יהיה נצרך לאש קודש דווקא... ע"כ טעו והקריבו אש זרה"³¹.

הרב קוק כותב: "כשהולכים אחרי ההרגשה העליונה של הופעת רוח הקודש ושל כל חכמה והופעה שבעולם בלא התקשרות של התורה בפרטיות ובמידת המידות והמשוערות על פיה, הרי זה חטא נדב ואביהוא, הפרדת יסוד אבא מיסוד אמא עלאה"³².

ומבאר הרב שלמה אבינר: "האם עוסקת בבניין הבית ובגידול הילדים באופן פרקטי ממשי ברגש ובדעה, והאב משתתף בבניין הבית ובגידול הילדים בהיותו מחובר אל יניקת התורה, כשלאמא כשרון קליטת האידיאליות העליונה שבתורה והכנתה להופיעה במערכי ההווה. כך גם במישור הכללי העולמי ביחס בין אדם לבוראו; האדם נתון בעולם הזה ומגשים את צדדיו הרוחניים בהווה, אולם כוחות הפעולה הממשיים העומדים להתגלם, יסוד האמא יונקים את כוחם מתוך קישור למה שלמעלה מהם, למקור החיים, ליסוד האבא"³³.

בהמשך דבריו מבאר כיצד כל חטאיהם המוזכרים בדברי חז"ל מכוונים לאותו יסוד: "הם נכנסים 'שתויי יין' שיכורים לאו דווקא מיין אלא מהתלהבות האנושית, 'מוסיפים אהבה יתירה על אהבה', כלשון הספרי; 'פרועי ראשי' בלא אימת שמים הנובעת ממקור עליון; 'בלי שיטלו עצה זה מזה' כל אחד מתגדר בהשגתו המיוחדת בלא התחברות עם תורת משה הכוללת; וימורים הלכה בפני רבם' מתוך הכרה עצמית של גדלות החסרה את הקבלה. הקדושה האנושית צריכה להתבטל בפני מקור התורה ונקדש בכבודי... נדב ואביהוא ניזונו ממעיינם העצמי, תוך פגיעה בהלכות הנובעות ממקורה העליון של תורה".

ומצטט את הרב קוק באיגרותיו: 'קורה הדבר, שיחיד סגולה שהיו באמת בעלי מוסר נעלים, דנו מעצמם על כל העולם... ורצו להחיש את הקץ, לבטל את החיובים הקבועים במעשה ובמסורת... במידה ובמשקל לפי הקצב של מצעדי העולם, אבל תמיד נגלתה הטעות על ידי מכאובים רבים, והעולם שב לסובב על מעגלו למהלך הרגיל של שמירת מנהגים ומסורת אמונה ומצוות, לעלות דווקא על ידי מהלך איטי זה אל נקודת פתוח יותר גבוהה... אותם הניסיונות שעשו בני אהרון... יהיו לנו למורי דרך להיות יודעים מהי אחריותה של המהירות"³⁴.

31. דרוש לפרשת שמיני, תרע"א.

32. "אורות הקודש", ג', שס.

33. "טל חרמון" עיונים בתורה, פרשת שמיני שיעור שני.

34. "אגרות הראיה", א', קעד.

לסיכום: חטא נדב ואביהוא נבע דווקא מעוצמת התלהבותם ותשוקתם בעבודת ה', אמנם חטאו בכך שלא קיבלו על עצמם את עול הציווי האלוקי על דקדוקיו, אלא הקריבו את האש מדחף התלהבות אנושי. "אור החיים" מעיר כי אמנם פעלו מתוך מסירות נפש להשיג מדרגה גבוהה של אהבת ה', אך לא השיגו אותה מכיוון שלא פעלו בנתיבים אותם קבע ה'.

האדמו"ר מלובאוויטש מבאר כי נכנסו "שתויי יין", פירושו יינה של תורה. מתוך השתוקקות להי שביטלה אצלם את החושים. ומעיר שאין זה מוציא מפשוטו, אכן שתו יין בגשמיות וזה קשור לגילוי "יינה של תורה" רזי התורה. בעל "שם משמאל" מדויק שה"אש האנושית" שהקריבו היתה סברתם. חשבו הם שהגיעו לזמן אחרית הימים בו האש האנושית מתקבלת, ואין צורך באש קדש דווקא. הרב קוק כותב באגרותיו שנדב ואביהוא פעלו מתוך רצון לעשות פעולה מהירה שתחיש את הקץ, מבלי להתחשב בקצב הפנימי של התפתחות העולם.

מתוך דברים אלו יובן עתה מה מוסיפה לנו התורה באומרה על אהרון: "ויעש כן אהרון אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר ציווה ה' את משה"³⁵. מסביר רש"י: "ויעש כן אהרון להגיד שצחו של אהרון שלא שינה". וכן בשבעת ימי המילואים, באותו שבוע של רוממות הרוח לפני אותו יום שמיני נאמר: "ויעש אהרון ובניו את כל הדברים" מבאר רש"י: "להגיד שצחן שלא חטו ימין ושמאל"³⁶. אין בהמיית הלב בכדי לגרוע או להוסיף. בייחוד מתעצם השבח כשמדובר על גדול כאהרון, שבוודאי אהבת ה' בערה בקרבו וידע לפני ולפנים את עומק הציווי, ועם זאת צמצם עצמו לדיוק של עשייה לא יותר ממה שצווה ולא פחות.

יש להעיר לסיום, כי חטא נדב ואביהוא נחקק בתודעת האומה לדורותיה כחטא הנובע מגדלותם, כמיתת הצדיקים המכפרת. בכל שנה ביום הכיפורים אנו קוראים בתורה בפרשת "אחרי מות" ומבאר בעל "כף החיים": הטעם שקוראים ביוה"כ בפרשת אחרי מות לפי שכתוב שם סדר יוה"כ ועבודתו (בית יוסף, סי' תר"ך).

ובזוה"ק איתא, שקוראים בפרשת מיתת בני אהרון כדי שתהיה כפרה לעוונות ישראל. אמר הקב"ה: התעסקו במיתתן של צדיקים אלו, ויחשב לכם כאילו אתם מקריבים קרבנות לכפר עליכם. ועוד אמרו שם, כדי שישמעו העם ויצטערו על אבדת הצדיקים ויתכפרו להם עוונותיהם. וכל מי שמצטער על אבדת הצדיקים או מוריד עליהם דמעות, הקב"ה מכריז עליו ואומר: יוסר עוונך וחטאתך תכופר. ולא עוד אלא שלא ימותו בניו בחייו, ועליו נאמר: "יראה זרע

35. במדבר ח', ג.

36. רש"י ויקרא ח', לו.

יארק' ימים, עכ"ד הזוהר. והעיקר בזה שעייך יתן אל לבו לשוב מעבירות שבידו, והחי יתן אל לבו אם בארזים נפלה שלהבת, מה יעשו אזובי הקיר"י.³⁷

ב. חטא המעפילים

לאחר חטא המרגלים והמאסה בארץ חמדה, נענשו ישראל קשות. ארבעים שנה סבבו במדבר הקשה עד לכליון כל אותו דור, ומוציאי הדיבה עצמם נהרגו במיתה משונה.³⁷ אבל כבד יורד על העם.³⁹ כתגובת נגד עומדת קבוצה בעם ומבקשת לעלות אל ראש ההר לארץ ישראל!

"וישכימו בבוקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו. ויאמר משה למה זה אתם עוברים את פי ה' והיא לא תצלח! אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא תנגפו לפני אויבכם, כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם. בחרב כי על כן שבתם מאחרי ה' ולא יהיה ה' עמכם ויעפילו לעלות אל ראש ההר וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה. וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא ויכתום עד החרמה"⁴⁰.

העם המזועזע מהחטא ומעונשו, מבקש לתקן במשהו. מחפש הוא איזשהו מעשה גדול שיכפר, שיחזירו לאותה קרבת אלוקים שהייתה לו בעבר. כותב הנצי"ב בפירושו "העמק דבר": "וישכימו בבוקר רצו לשוב מעין החטא, וקיבלו על עצמם למסור נפשם על הכניסה לארץ גם שלא בצירוף ארון ה' ומשה"⁴¹. אמנם רצו לשוב אך לא בנתיב שה' ציווה. מפרש ר"י אברבנאל: "וחשבו לתקן את אשר עיוותו במה שהשכימו בבוקר לעלות אל ראש ההר כמתחרטים ממה שעשו"⁴².

אומר להם משה: "למה אתם עוברים את פי ה'?" ממשיך הנצי"ב בפירושו: "אע"פ שטוב לתקן החטא בדבר שחטא, אבל לא במקום שהתשובה עצמה גם כן נגזר דבר ה', ומסירות נפש כזה אינו מתקבל". אם אכן רוח של תשובה נושבת בעם, מדוע עלו לאחר אזהרת משה? עונה הנצי"ב: "ויעפילו לעלות כפירוש רש"י לשון חיזוק הלב... ואף על גב שהיה להם להאמין לאזהרת משה, מכל מקום חזקו לבבם לחשוב שאזהרה זו אינה אלא כדי שתהא המסירות נפש באמת".

37. "כף החיים", סי' תר"ד אותיות ב' וג'.

38. רש"י על פי סוטה לה, ע"ב: "ונשתרבב לשונם עד טבורם ותולעים יוצאים מלשונם ובאין לתוך טבורם".

39. במדבר י"ד, לט.

40. במדבר י"ד, מ-מה.

41. "העמק דבר", במדבר י"ד, מ.

42. ר"י אברבנאל, במדבר י"ד, נ.

וכדוגמת דברי "אור החיים" שהובאו לעיל על נדב ואביהוא⁴³, שלא זכו להגיע לאותה מעלה אליה ביקשו לבוא, אומר הנצי"ב: "...והכוונה שהיו הרבה מהמעפילים מאמינים ויודעים שלא יצליחו, ויפלו במלחמה, אבל מכל מקום היה כדאי להם או להיות נשבה שם עד ביאת ישראל לשם, או אפילו ליהרג בארץ ישראל ולהיות נקבר שם ולא במדבר, אבל ההשגחה באה והפר עצתם בזה גם כן"⁴⁴.

לסיכום: לשיטת הנצי"ב חטאם של המעפילים נבע מתוך רצון להתקרב לה' ולשוב בתשובה על חטא המרגלים. מובן שהרהורי תשובה מבורכים הם, אך עליהם להתבטא בדרכים אותם סלל ה'. בפרשיה זו מתבררת הנקודה כי על האדם להנהיג את חייו מתוך מגמה שכלית היונקת ממקורות קודש והדרכה של תורה ולא מתוך המיה רגשית שעלולה להיות מנותקת מרצון ה'.

ג. חטא עדת קרח

כשרוצים אנו להתייחס לחטא קרח ועדתו, עלינו להפריד ראשית כל, בין הכיתות השונות המרכיבות את מחנה המתנגדים. שלוש כיתות עיקריות: קרח, דתן ואבירם ועדת קרח המונה מאתיים וחמישים נשיאים מהעדה.

קרח: קרח, חשוב בישראל היה, ממשפחת הקהתי נושאי הארון⁴⁵. בעל רוח הקודש. עד כי חז"ל תמהים עליו ושואלים: "וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות הזה? אלא עינו הטעתו. ראה שלשלת גדולה עומדת הימנו, שמואל ששקול כמשה ואהרן ועשרים וארבע משמרות עומדות מבני בניו, שכולם מתנבאים ברוח הקדש, אמר אפשר הגדולה הזו עתידה לעמוד ממני ואני אדום? ולא ראה יפה לפי שבניו עשו תשובה ועומדין מהן"⁴⁶.

קרח בא לטעון טענתו מתוך מגמה שוויונית, המבקשת לבטל את המדרגות: "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ואם כן "ומדוע תתנשאו על קהל ה'?"⁴⁷! חושפים חז"ל כי בעומק נפשו, **תאוות השררה** הולכתו. כדברי רש"י: "ומה ראה קרח לחלוק עם משה? נתקנה על נשיאותו של אליהו בן עזיאל"⁴⁸.

43. "אור החיים", ויקרא ט"ז, א.

44. "העמק דבר", במדבר י"ד, מד.

45. במדבר רבה י"ח, ג.

46. במדבר רבה י"ח, ח.

47. במדבר ט"ז, ג.

48. רש"י, במדבר ט"ז, א על פי במדבר רבה י"ח, א.

דתן ואבירם: לעומת קרח, דתן ואבירם מכונים בפי חז"ל "חכמים להרע"⁴⁹. מוכרים הם ברשתם עוד מימי שעבוד מצרים. "והנה שני אנשים עברים נעים זה דתן ואבירם... הם הם שאמרו דבר זה, הם היו שהותירו מן המון, הם היו שאמרו 'נתנה ראש ונשובה מצריימה', הם שהמרו על ים סוף"⁵⁰. ניתן לראות במהלך המשא ומתן שבין משה לקרח ועדתו את סגנונם השונה.

לקרח פונה: "שמעו נא בני לוי"⁵¹ ותשובתו לא מופיעה. לעומת זאת כששולח משה שליחים לחזור אחרי דתן ואבירם להשלימם בדברי שלום⁵² תגובתם: "לא נעלה המעט כי העלינו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר כי תשתרר עלינו גם השתרר?... העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה"⁵³ כלומר לא די בכך שהעלית אותנו מארץ מצרים שהייתה דשנה וטובה כדי להרגנו במדבר, עוד מבקש אתה גם להשתרר עלינו! גם אם תשלח לנקר את עינינו לא נעלה אליך!

וכן בהמשך כשניגש משה על פי ציווי ה' להענישם, אף על פתח מותם לא מתעורר לבם בחרטה: "ודתן ואבירם יצאו ניצבים פתח אהליהם..."⁵⁴ מפרש רש"י במקום: "יאלו נלצים בקומה זקופה לחרף ולגדף". אומרים חז"ל: "כל מה שאתה יכול לתלות ברשעים תלה"⁵⁵. כלומר הם האנשים המתסיסים את העם לשלילה באורח קבע. עד כי אם אתה רואה תופעה שלילית כשתחפש תמצא שמהם יצא הדבר.

עדת קרח: לעומת קרח, דתן ואבירם, למאתיים חמישים מנשיאי העדה עניין אחר להם. הם המכונים בתורה: "נשיאי העדה, קריאי מועד אנשי שם"⁵⁶. אומרים חז"ל: "נשיאי העדה מיוחדין שבעדה, קריאי מועד שיועדו לעבר את השנים ולקבוע חודשים, אנשי שם שהיה להם שם בכל"⁵⁷. מפרש המהרז"י במקום: "שם בכל בתורה ובחכמה ומעשים טובים ועושר".

אם כן מה חסר להם? מדוע נסחפו לתוך מחלוקת זו?

הנצי"ב מאבחן את חטאם של ר"ן הנשיאים כחטאם של נדב ואביהוא. שקיקה עצומה לקרבת אלוקים שמבוקשת בנתיבים שהי לא ציווה עליהם. ואכן דומים הם בעונשם: אש קודש הקודשים יוצאת ושורפת אותם תוך הקרבת אש. כך כותב הנצי"ב בפירושו "מטיב שיר" על שיר השירים:

49. "מדרש שוחר טוב" מ"ט, ג.

50. שמות רבה א', כט.

51. במדבר ט"ז, ח.

52. על פי רש"י במדבר ט"ז, יב.

53. במדבר ט"ז, יב-טז.

54. במדבר ט"ז, כז.

55. "ילקוט שמעוני שמות" ב', קסז.

56. במדבר ט"ז, ב.

57. במדבר רבה י"ח, כ.

"...יש לדעת שעלולים היו דורות הראשונים שאחר אבותינו אברהם יצחק ויעקב לעבור על זה, וכשהיו זוכים להתענג על אהבת ה' אשר הוא באמת עונג הנפש נפלא ועזה כמות אהבה זו, היו נכשלים להתרשל ע"י עונג זה במצות ה' וגם לעבור על אזהרת ה', ועוד בדור המדבר היו ר"נ איש במחלוקתו של קרח דתן ואבירם, כולם צדיקים וחסידיים ולא נכנסו במחלוקת להסתפק אם משה אמת ותורתו אמת ח"ו כמו שהיו קרח דתן ואבירם, אלא ידעו שאסורים להקטיר מאזהרת ה', אבל כ"כ היו חפצים להקטיר לפני ה' ולהשיג עי"ז אהבת ה', אע"ג שיהיו נענשים וימותו כמו שהזהיר אותם משה..."⁵⁸.

ומפרש הנצי"ב ביתר הרחבה ב"העמק דבר": "יש להבין שר"ן איש היו באמת גדולי ישראל בכל פרט גם ביראת ה', והיה מניעת הכהונה שהוא גורם דביקות ואהבת ה' כאש בוער בקרבם, לא לשם שררה וכבוד המדומה כי אם להתקדש ולהשיג מעלה זו ע"י עבודה. וגם המה ידעו אשר דבר ה' אמת בפי משה, ואין להרהר אחריו ח"ו, רק הרהרו בלבם אחר רצון ה', ומסרו עצמם למסירת נפש ולמות על אהבת ה' כי עזה כמוות אהבה... אף על גב שידעו שלא ינקו ובוודאי יקויים דבר משה, וזה מקרי 'החטאים האלה בנפשות', שבקשו לאבד את נפשותם רק להשיג מעלת האהבה והחסידות באופן שאינו לפי הרצון ממנו ית"ש... והנה לא היה אפשר להם לקחת מחתות וכדומה ולהקריב במשכן, שהרי הלויים שמרו שלא יקרב זו, משום הכי היו מוכרחים לעשיית מחלוקת על משה ואהרן ולפרוץ גדר, כל זה היה הליכות ר"ן איש"⁵⁹.

כלומר, אנשי מעלה אלו ביקשו להם קרבת אלוקים דרך עבודת הלויים. מחלוקת זו הייתה הדרך היחידה כדי להקטיר קטורת, שהרי המשכן נשמר מכניסת זרים. על אף שידעו כי מסתכנים הם בנפשם - ביקשו למסור נפשם. את השוני בין תפישותיהם של קרח, דתן ואבירם לעומת הנשיאים ניתן לראות בעונשם. ממשיך הנצי"ב: "ובשביל שמכל מקום כוונתו לשם שמיים משום הכי נענשו בשריפה באש שיצא מקודש קודשים, והיה בזה עניין כבוד גם כן... לא כן דתן ואבירם, המה היו רחוקים מתאוה עליונה זו, כי אם שהיו בטבע בעלי מחלוקת ושונאי משה עוד במצרים... אמנם קרח באמת היה אדם גדול וראוי לתאוות הר"ן איש... אבל באמת תוכו לא כן היה וקנאת השררה אכלתהו, ע"כ עשה מעשה הר"ן איש ונענש כדתן ואבירם".

לסיכום: אף על פי שקרח ביקש לו כהונה ועדתו ביקשו כהונה, אין בקשתם נובעת מאותו רצון. קרח ביקש לו שררה לעומת ר"ן האנשים שבעדתו שביקשו

58. שיר השירים ו', ה.

59. "העמק דבר", במדבר ט"ז, א.

להם קרבת אלוקים מעל ומעבר לתפקידם. אך גם זו טעות כמבואר. פה מתבררת הנקודה שהאדם נולד עם יעוד, אל לו להתקנא בחברו ולפרוץ את הגבולות הטבעיים איתם נולד.

אדרבא, עליו להתרכז בענווה להכיר את הנתונים היסודיים הללו על מנת לתור אחר תפקידו שנועד לו. אם נולד אדם 'ישראלי' ה' לא מבקש ממנו להתעלות בנתיב של 'לוי' או 'כהן', אם נולד אדם גוי נאסר עליו לשמור שבת⁶⁰ ששייכת לנתיב התעלות ישראל, ואם נולדה אישה פטורה היא מהנחת תפילין למרות מעלתן. איש על מחנהו ואיש על דגלו⁶¹. מקרה ועדתו נדרשה השלמה וענווה כלפי שמיא, לקבל את רצון ה' שהתברר בנתינת חיים בנתונים אלו דווקא. שאם ה' היה רוצה מאותו אדם שיתקרב אליו דווקא בדרך שונה ממה שנולד, לא קצרה ידו מלהולידו דוקא כהן או אישה וכדומה.

ד. לימינו - המחלה ורפואתה על פי הרב קוק

מכל הנאמר לעיל ניתן לעמוד על כך שישנה נטיה עמוקה בלב האדם לבקש לו קרבת אלוקים. מגמה זו יקרה וחשובה היא כמובן, אך מוכרחה להתבטא דרך המסילות אותן סלל ה'. כפי שיש חוקים בעולם הגשמי: חוק משיכת העצמים, חוק שימור החומר וכדומה, כך ישנם חוקים בעולם הרוחני.

נדב ואביהוא שבאו לשנות כחוט השערה במשכן נענשו מיידית ועלו בסערה השמימה. ואמנם לימוד גדול לימדו את העם שבאותו הדור ולדורות. עמוק לתוך התודעה חדרה ההכרה כי חוקי הקודש מדויקים הם. אין לשנות או להוסיף מה"אש האנושית" על ה"אש האלוהית" הבושרת כהוא זה. גם אם ה"אש האנושית" 'בושרת' מתוך רצון עצום להוסיף אהבת ה' על אהבתם ולעבור בדליגה למדריגה הבאה. כך ברא ה' את עולמו, עם מצוות שעל ידן ניתן להשיג את האור האלוהי.

כותב הרב קוק: "עצמותה של האומה הישראלית, קיומה והוויתה, תוכנה הפסיכולוגי, תקוותה ומעמדה המדיני, **הכל תלוי, בנוי ומשוכלל, על יסוד אהבת החוק האלוהי של קדושת המצוות והמשפטים**. יודעת היא ומכרת, בהכרה אינסטינקטיבית, עמוקה וברורה, עד כדי מסירת נפש בשמחה, שכל מעמדה, נצחונה, צביונה ותפארתה, **הכל תלוי וקשור בקדושת אהבת החוקיות האלוהית**"⁶².

60. סנהדרין נח, ע"א.

61. במדבר א', נב.

62. "מאמרי ראייה", נחמת ישראל, עמ' 289.

לעומת ישראל, האלילות והנצרות אינן מניפות את דגל האמת ועל כן לא דורשות מעצמן שמירה דקדקנית על חוקים וזמנים. כותב הרב קוק במקום אחר: "... אבל השקוע בתוך התנחומים עד כדי רישול של הסדרת ערכי חיים מקודשים, עד כדי טמיעה ביוון מצולת החטא, ואומר ניצלתי זאת דרך המוות של עבודה זרה הותרנית, האומרת הביאו לבוקר זבחכם, לשלושת ימים מעשרותיכם, וקטר מחמץ תודה. **המתודה העוזבת את האמת והמשפט, והולכת אחרי לבבה, זו מינות**, הגוררת אחריה כל רצח וכל זימה, למרות שהיא תמיד פושטת טלפיה ואומרת: ראו שאני טהורה"⁶³. העבודה הזרה, ולמעשה כל דת אנושית, יכולה לוותר על פרטי עניינים. שהרי למאי נפקא מינא אם יקריב היום, מחר, עם חמץ, מצה או דבש?

בהמשך המאמר ב"מאמרי ראייה" מנתח הרב את הסיבה למאיסת החוקיות: "החוקיות, שהיא הולכת במהלכה, לפי סדרי הסתעפויותיה ונתוחי פרטיה, בהיות העזיבה של פתיחת מעיינה הרעיוני המקורי, והנסיגה הנפשית מעל ציורי ההשקפות האלוניות והמוסריות הנשגבות אשר בפנימיות יסודה, מצמצמות את הרוח ומייבשות את לשד החיים של השכל ושל הדמיון החי והנאה, - מטלת היא אימה יתרה, חרדה ואין שלום על מחזיקיה... נגד מהלך זה קבוע הוא הכח של מאיסת החוקיות, שהוא מתגבר והולך כל זמן שלא ימצא מקום לגבות את חובו... מרגישים הם כל שונאי החוקיות..."

את עומק הסתירה שיש בזה בקרב נפשם ולבבם, אבל אינם יכולים להבינה, וקל וחומר שאינם יכולים לבנותה ולישבה, מפני שחסרים להם התבלין של הרפואה הדרושה להם. **אותה המחלה מתדבקת ביחוד אצל בעלי ליחות נפשית ופיוטית, שע"פ גידול הגון וטוב יכולים היו להיות מבחירי רבן דאגדתא... ומתוך שלא נמצא להם מקום הראוי לינק ממנו את ההשפעה הדרושה להם, נעשו הם מסוגלים להביט על החוק כעל תמונה מזרה פחד, ויחלו למאוס בחוקיות, ותצא כל אותה הפרצה הגדולה שאנו רואים עכשיו בדור".**

עד כאן תיאור הבעיה. מערכת החוקים במבט חיצוני נראית מצמצמת וחונקת כל רוחב מחשבה ושאר רוח. מחלה זו של מאיסת החוקיות קיימת בייחוד אצל בעלי הנפש הפיוטית, ומשום שלא הרוו את צמאונם הרוחני כראוי, מתפרצת אצלם חרדה כלפי כל חוק מגביל.

ומכאן לפתרונות - הרב רומז כבר בתיאור הבעיה לאפיק הרפואה. אם היו מפרנסים כראוי אותה כמיהה פנימית של אותם "בעלי ליחות נפשית ופיוטית"

63. "אורות התשובה" י"ב, ג.

ומבארים כיצד כל המצוות הם ביטויים מעשיים להשקפות מוסריות נשגבות, יתכן ולא היו מואסים. הרב אלי סדן בהתייחסו למאמר זה כותב:

"כלומר, אם אדם בא לקיים את המצוות מתוך מילוי רוחני פנימי של מחשבה, של רגש, של הכרה, של רוממות, כל הדקדוקים האלה אינם מכבידים עליו. אדרבה, הוא שמח בכל דקדוק ובכל פרט הלכה כי יש לו עוד ועוד כלים, ליצוק את ההארה הפנימית. אבל אם חל תהליך של התרחקות מהמחשבות הגדולות של היהדות, מהחיוניות, מההאבה מהאמונה; אם יש יסירה נפשית מעל ציורי ההשקפות האלוקות, המעיין המקורי של התורה נסתם, אז זה מטיל "אימה יתרה, חרדה ואין שלום על מחזיקיה".

כאשר אין הסברה רוחנית, מה שנשארת היא העובדה שמוכרחים, והאיום שאם לא תעשה יבוא עונש... כלומר, מה שנשאר זה רק ... החרדה, האיום וההכרח לקיים וזה הופך להיות סיוט... ודווקא בדור שלנו, מפני גדלותו, מפני שאיפתו הצודקת לחופש, מפני תביעתו לגבורת חיים המפלסת לה נתיבות מתוך חופש, הכרה, הזדהות דווקא דור זה נופל ביחסו לתורה ולמצוות כאשר אינו מוצא בהן את מה שהוא מחפש"⁶⁴.

הפתרון שמעמיד הרב קוק ב"מאמרי ראייה" הוא לימוד הצד הרוחני של התורה: **"בכדי להסיר משורשה את המחלה של מאיסת החוקיות, עלינו להשתדל להגביר את פתיחת המעיין ממקורה של תורה, ולרומם את לחלוות הלימוד של האגדה ומהלך הרעיון של סתרי-תורה וגנזי יראת ה' טהורה... אז כל מצוה וכל הלכה, כל דיוק וכל דקדוק, מוצאים הם את המשך מקורם הרוחני, הנחמד והנעים, וכל מה שהדקדוקים מתרבים, מתרבים בסיסים למכוני רעיונות נשגבים, מחיים ומשיבים נפש".**

במקום אחר כותב הרב: **"החוצפה דעקבתא דמשיחא באה מפני שהעולם הוכשר כבר עד כדי לתבוע את ההבנה, איך כל הפרטים הם מקושרים עם הכלל, ואין פרט בלתי מקושר עם הגודל הכללי יכול להניח את הדעת. ואם היה העולם עוסק באורה של תורה במידה זו, שתתגדל הנשמה הרוחנית עד כדי הכרת הקישור הראוי של הפרטים עם הכללים הרוחניים, היתה התשובה, ותיקון העולם, הבא איתה ועל ידה, מופיעה ויוצאה את הפועל..."**⁶⁵.

64. "שריגים", בטאון מדרשת הרובע, גליון 5, אייר תשנ"ט.

65. "אורות התשובה", ד', ו.